

WELZIJN IN DE SELFCITY

Een opiniestuk over het werken van onderuit

Piet Van Meerbeek, Bral vzw, Stadsbeweging voor Brussel

Overall in Brussel zetten vrijwilligers zich in voor het welzijn van anderen waarbij ze hun eigen talenten ontplooiën en ontwikkelen. En de overheid? Het lijkt alsof zij opzij kijkt of zelfs tegenwerkt. Een pleidooi voor een andere relatie tussen bestuur en terrein.

Toen Liesbeth Homans, Vlaams minister voor armoedebestrijding, onlangs haar plan ontvouwde om verloren groente op te halen voor sociale restaurants, dacht ik: "Fijn, ze heeft ook aandacht voor voedselverspilling en da's mooi meegenomen." Meteen dacht ik erbij: "gelukkig hebben anderen niet op haar gewacht." Her en der verzamelen vrijwilligers en professionals al voedseloverschotten om er iets nuttigs mee te doen. Zo halen de asielzoekers van CollectActif een ton groenten per week op aan de slachthuizen in Anderlecht en daar organiseren ze gastentafels mee. En dat is maar een fractie van wat elke week op de markt verloren gaat.

In Evere loopt een gelijkaardig initiatief. De vrijwilligers van Corvia hebben een publieke koelkast staan die elke dag gevuld wordt met overschotten en giften. Het eten komt van particulieren, van het Chinees restaurant of van lokale kruideniers. Corvia controleert alles en labelt elk product met de datum. Elke dag komen zo'n 20 mensen voedsel afhalen uit de frigo.

Dit soort initiatieven zou heel wat meer kunnen ophalen maar welke overheid is flexibel en ruimdenkend genoeg om zoiets te steunen? Of er mee samen te werken? Neen, de overheid wandelt liever langs de eigen institutionele kanalen. Inspelen op initiatieven van onderuit en hen helpen om hun werking te verbeteren, veronderstelt een heel andere kijk op bestuur. De overheid moet niet langer de monopolist zijn van alles wat gebeurt op het politieke schouwspel maar kan plaats laten voor anderen. Dat wil niet zeggen dat ze de politieke fora gewoon verlaat; wel dat ze op gepaste momenten een nieuwe rol opneemt: die van facilitator of van regisseur.

INNOVATIEDWANG

Een ander voorbeeld van bestuurlijk denken dat je

krampachtig kan noemen, vinden we bij het Buurtpensioen in Neder-Over-Heembeek¹. Dit is een project dat vergelijkbaar is met 'Lets' of complementaire munten maar dat draait rond 'tijd sparen' voor later. Als ik jou help, kan ik me op mijn beurt later laten helpen door iemand anders. Of ik kan m'n uren doorgeven aan een hulpbehoevende oma of buur. Buurtpensioen draait dus op de inzet van vrijwilligers maar kan ook steunen op een deeltijdse werkracht voor de coördinatie en de logistiek. Een subsidie voor sociale innovatie heeft dat mee mogelijk gemaakt. Maar nu deze subsidie wegvalt, verdwijnt die professionele omkadering en daarmee ook de centrale contactpersoon. Het initiatief loopt verder maar wordt meteen een stuk kwetsbaarder.

Ook dat is een constante in de houding van de overheid tegenover projecten van onderuit: elke minister, elke administratie wil zo graag nieuwe dingen subsidiëren, vernieuwende processen, mediagenieke innovaties, nieuwe jobs. Maar wie moet zorgen voor de continuïteit? Niet enkel wat innovatief is, is nuttig. Sommige recepten hebben hun deugdelijkheid al vele jaren geleden bewezen maar belanden in de schuif omdat we op zoek moeten naar de volgende nieuwe 'chouchou'. Andere projecten tappen in wezen niet anders dan oude wijn maar worden gesteund omdat ze verpakt zitten in nieuwe zakken. Innovatie is ongelooflijk overroepen in onze samenleving.

REGELNEVERIJ

Het is dus hoog tijd voor een andere kijk op de overheid. Het is ook hoog tijd dat de overheid op een andere manier kijkt naar de samenleving en naar de inzet van al die vrijwilligers. Niet om te bezuinigen maar omdat de noden groter worden, door vergrijzing, door immigratie, ... Binnen het weefsel van zelforganisaties en vrijwilligersgroepen bij de buurthuizen liggen kansen om beter te

Een kijk in de publieke koelkast van Corvia.

doen. Mensen breien netwerken die een deel van de zorgvraag kunnen opnemen. Amélie Daems van Flora vzw schrijft in een nieuwe publicatie van het Observatorium Welzijn en Gezondheid Brussel²: "opdat de alleenstaande moeders - en vaders - de greep op hun eigen situatie en hun plaats in de samenleving kunnen behouden of hervinden, moeten ze de mogelijkheid hebben om rondom zich een ondersteunend kader te vervaardigen. Een weefsel van zowel institutionele, professionele als informele ondersteuning dat deze ouders een zekere manoeuvreerruimte biedt. We verdedigen hier het idee dat het opnemen van engagementen in de praktijk van zelforganisaties zou moeten erkend worden als onderdeel van dat noodzakelijke ondersteunende weefsel. En het zou om die reden moeten toegelaten en gestimuleerd worden."

Merk op dat zo'n netwerken niet enkel goed zijn om hulpbehoevenden extra zorg te bieden. Bij Buurtpensioen zie je dat eenzame mensen op bezoek gaan bij een andere eenzame, bij wijze van zorg. Voor de ander dus, maar ook voor zichzelf.

Een groot voordeel is dat mensen in zo'n context zelf verantwoordelijkheid opnemen en daardoor groeien als individu. Capacitatie! Onnoemelijk veel Brusselse buurthuizen en andere kleine verenigingen werken daaraan door hun doelpubliek te betrekken bij hun werking en initiatieven te laten ontplooiën. Maar de middelen zijn vaak heel erg

schaars en de obstakels talrijk, ook administratief. Amélie Daems: "... zo riskeren deelnemers de schorsing van hun werkloosheidsuitkering als het vermoeden ontstaat dat hun deelname de actieve zoektocht naar een betaalde job vermindert ...".

Wat moet de overheid dan doen? Niet altijd subsidiëren. Corvia en veel andere collectieven vragen zelfs geen subsidies. Maar het bestuur moet wel een kader creëren waarbinnen zo'n groepen kunnen gedijen. Dat wil zeggen dat ze soms regels moet veranderen die te rigide zijn. Dat ze fysieke ruimte creëert voor ontmoeting en initiatief. En dat ze op andere momenten gericht moet inspelen op noden die bestaan op het terrein, met mankracht en - jawel - ook soms met financiële hulp. Maar dan niet alleen gericht op mediagenieke interventies, niet alleen op innovatie maar op lange termijnprocessen en op structuren die een voedingsbodem zijn voor nieuwe initiatieven. En niet alleen in het kader van voorgebetoonde projectoproepen, maar flexibel, op maat van ideeën die van onderuit ontstaan en die nuttig blijken.

In december lanceerde Bral, Stadsbeweging voor Brussel, www.selfcity.be. Deze website schetst een panorama van initiatieven van onderuit in en rond Brussel en bouwt aan een netwerk van collectieven. Je vindt er ook info over de Ateliers Selfcity i.s.m. Brussels Academy en Cross Talks.

¹ Zie ook: BWN 205, april-juni 2014, p. 26-27.

² Amélie Daems, 2015: Zorgen voor het zorgende: voor een permacultuur politiek. In 'gekruiste blikken', Observatorium Welzijn en Gezondheid Brussel.